

Niels Christian Haastrup. En dansk missionær i Sierra Leone 1841 – 1849

En præsentation og to breve

Af Nanna Damsholt

Indledning

Niels Christian Haastrup (1811-1849) indtager en beskeden plads i dansk kirkehistorie. I *Nordiske Livsbilleder* fra 1897¹ beskrives han af Jens Vahl på linje med Afrikamissionæren Andreas Riis, der behandles i samme serie. I et enkelt værk fra 20. århundrede nævnes han i en fodnote² som søn af Laurids Nielsen Haastrup (1773-1866),³ der til gengæld er omtalt flere steder på grund af sin virksomhed som forfatter og aktiv forsamlingsmand i Ødis Sogn. I nogle udenlandske missionshistorier⁴ optræder Haastrup som missionær i Sierra Leone, udsendt og

1 Jens Vahl: »Livsbilleder af nordiske Missionærer«, nr. 11, *Nordisk Missionstidsskrift*, Kjøbenhavn 1897, s. 289-305. Vahl har benyttet materiale fra Baslerarkivet samt *Evangelisk Missions Tidsskrift*, 1846.

2 *Vækkelsernes frembrud i Danmark i Første Halvdel af det 19. århundrede*, udg. af Institut for Dansk Kirkehistorie, Anders Pontoppidan Thyssen, bd. 1-7, 1960-1977. Bd. 7, s. 205 note 39.

3 Laurids Nielsen Haastrup: *En liden Samling af Brudevers eller Lykønskninger til Brudepar og tvende Guldbryllups-Sange samt tilføjet nogle forhen trykte Krigs-Sange fra 1801 og 1807*, Haderslev 1828; LNH: *Fire og Tyve aandelige sange*, Haderslev 1837. Dansk Biografisk Lexikon, C.F. Bricka, bd. VI., København 1887-1905, s. 439-440 (herefter DBL). *Almindeligt Forfatter Lexicon*, supplement ved Thomas Hansen Erslew, 1. bd. København (1858) 1963, s. 628-629; Kristian Nielsen: »Haastrup. Salmedigteren fra Ågård«. www.osterstarup.lokalarkiver.dk/Haastrup.htm.; D.E. Rugaard: *Fremragende Danske Bønder før og nu*, 1871, s. 416-421; Frederik Nygaard: *Kristenliv i Danmark gennem hundred Aar (1741-1840)*, Kjøbenhavn 1897; *Vækkelsernes frembrud i Danmark*, bd. 5, s. 47 og bd. 7, s. 62, 64, 204ff., 212; Ole Nørskov Nielsen: *Andagtslitteraturen og de gudelige vækkelser på Fyn 1820-40*, Odense 1973, s. 97-98.

4 A.S.Walker: *Church Mission in Sierra Leone*, London 1847, s. 450, 451, 457, 583-86; A.B.C. Sibthorpe: *The History of Sierra Leone 1868*, s. 60, 63 under »Names of Note«; E.G. Ingham: *Sierra Leone after a Hundred Years*, London (1894) 1968, s. 204, 247; W. Schlatter: *Geschichte der Basler Mission*, bd. III, Basel 1916, s. 1-2.

Portræt af Niels Christian Haastrup, dateret 1839. På dette tidspunkt var han 27 år gammel, endnu ikke ordineret til sin kommende gerning som missionær. Tegningen, der er basis for litografiet, må være udført i Basel, London eller i Danmark. Foto: Privateje.

understøttet af det anglikanske Church Mission Society (CMS),⁵ der fra 1816 havde en kontrakt med det britiske styre i kolonien om at missionere i området. De pågældende værker har benyttet Missionsselskabets arkiver og har herigennem fået kendskab til Haastrups rapporter til selskabets ledelse i England.

Gennem internettet kan man også møde Haastrup, idet en søgning på navnet Haastrup/Sierra Leone viser en biografi for Frederick Kumokun Adedeji Haastrup, født ca. 1820, »also known as Ajimoko I who

⁵ Eugene Stock: *The History of the Church Mission Society its environment, its men and its work*, vol.1 og 2, London 1899.

was the Owa Obokun of Tjeshaland from 1896-1901«. Ifølge denne biografi⁶ var Haastrup som dreng blevet kidnappet og solgt som slave, sendt fra marked til marked for til sidst med lænke om halsen at blive anbragt på et slaveskib. Skønt dette skib sejlede under britisk flag, var kaptajnen dansk. Denne, ved navn Haastrup, fattede medlidenhed med drengen og endte med at blive drengens »ward« og bekostede hans uddannelse. Denne historie er sandsynlig og muligvis helt rigtig, undertagen oplysningen om, at Haastrup var skibskaptajn. At faddere, adoptivforældre eller værger gav deres eget døbenavn til det barn, de havde taget ansvar for, var ganske normal praksis i Sierra Leone på den tid.

Mit kendskab til Haastrup stammer fra min familiehistorie, og jeg er i besiddelse af et stort materiale efterladt af Haastrup og hans efterkommere.⁷ Desuden befinder en del materiale om ham sig på Rigsarkivet, i København og Aabenraa. De bedste kilder til Haastrups missionsvirksomhed er hans rapporter til CMS, hans »Lebenslauf«, den herrnhutiske selvbiografi, suppleret med nogle breve og hans kones dagbog, ført fra 1842 til 1849.

På Haastrups tid havde der været udsendt herrnhutiske missionærer til Guldkysten, hvor Danmark havde fortet Christiansborg. En af disse var sønderjyden Andreas Riis,⁸ der som en af få overlevede det for europæere så farlige klima i mange år. Han opholdt sig i Afrika fra 1831, vendte hjem i 1845 og døde senere i Norge. Han havde fået sin uddannelse som missionær på seminariet i Basel, hvor han opholdt sig fra 1828 til 1831.

Der var ingen danske besiddelser eller interesser i Sierra Leone, men alligevel kom en dansk missionær dertil i 1841. Hvorfor?

Haastrup voksede op i et hjem med stærke bånd til Christiansfeld, der lå i kort afstand fra faderens gård i Ødis. Han gik i skole hos den nærboende præst sammen med dennes sønner. Laurids Haastrup havde ladt sine sønner konfirmere i Christiansfeld, og selv havde han en nadverpagt med stedet. Haastrup var i Christiansfeld i 3 år hos handler Nielsen og blev i denne tid konfirmeret hos pastor Kröger. Herefter blev han sendt i købmandslære, først nær hjemmet, anden gang i Kerteminde,⁹ hvor han opholdt sig i 1829, da hans mor døde. Hverken

6 Ajimoko i *From Nigerian Wiki*: http://nigerianwiki.com/index.php?title=A-jimoko_1&oldid=12234 (set 08.01.2018).

7 Privatarkiv (PA).

8 Om Andreas Riis: DBL, bd. 14, s. 102-103; Daniel J. Antwi og Poul Jenkins: *The Moravians, The Basel Mission*, 2009, s. 41-49.

9 Ansat hos købmand Herman Larsen, der også havde tilknytning til Christiansfeld. Haastrup dagbog. RA (Rigsarkivet) 1065/2.

købmandsvejen eller landbrugsvejen, der var oplagt for en gårdmands-søn, huede den unge mand, der tidligt var begyndt at hengive sig til forestillinger om et liv i tjeneste for Frelseren. I sin dagbog giver han udtryk for, at han følte sig for svag og for ringe til missionsarbejde, men efter at han har stiftet bekendtskab med nogle missionsberetninger, bliver det hans mål. Brødrene i Christiansfeld tilskynder ham til at tage en missionæruddannelse på seminariet i Basel,¹⁰ og her begynder han sandsynligvis i sommeren 1835. Den gamle far skriver ved sønnens afrejse et digt,¹¹ der ikke lader læseren i tvivl om, at Haastrup havde sin fars velsignelse.

Min Søn, det ret vil glæde
din gamle fader her,
om han skal se dig træde
lant bort blant hedninge
for dennem at omvende
til Jesu smertes løn.
Rejs kun til verdens ende,
rejs glad, min kære søn.

Af din elskede fader
L. Haastrup
Faaborg by d. 30. Marts.

Efter endt uddannelse sendes Haastrup gennem en aftale mellem seminariet og CMS til Sierra Leone, efter først at have afsluttet sin uddannelse på instituttet i Islington i London. Her bliver han ordineret af biskoppen af London i St. Paul 24. juni 1840. Inden han drager til Afrika, er han hjemme på visit og holder ved den lejlighed en prædiken i Christiansfeld,¹² og når 11. januar 1841 lykkeligt frem til Freetown.

Det var vigtigt for en missionær, nærmest en betingelse, at man var en gift mand, og at hustruen var godkendt af den udsendende institution, i Haastrups tilfælde CMS. Haastrup skaffede sig en kone nogenlunde på samme måde som ovennævnte Andreas Riis. Riis skrev til

¹⁰ Vahl, s. 290.

¹¹ Her gengives det sidste af tre vers. Originalt blad af poesibog, 30.03.1835 PA.

¹² Niels Christian Haastrup: »*Min Sjæl er aleneste stille til Gud; fra ham kommer min Frelse*«. Prædiken holden i Christiansfeld den 16de Søndag efter Trinitatis, 4de oktober 1840. Oversat fra det Tydske med tilføjede Henvisninger til den hellige Skrift ved N.J. Holm. Haderslev 1841.

Basel¹³ og bad om at få rekvireret en hustru fra Christiansfeld, og det skete. Anna Volter, skomagerdatter fra Faaborg, indvilgede i ægteskab og rejste til Ghana i 1836. Haastrup kontaktede, så vidt jeg ved, selv Forstanderskabet i Christiansfeld, og fik på denne måde en forlovelse i stand med Helena Hopf,¹⁴ der kom fra Herrnhut, og efter kort tids overvejelse – indgående beskrevet i et brev fra NHC til hans forældre af 18. sept. 1840 (RA) – indvilger Helena i at forlove sig med ham. Hun rejser alene til Sierra Leone, hvor hun modtages af sin kommende mand på havnen i Freetown, og de vies dagen efter i St. George kirken d. 8. december 1841.

Sierra Leone i 1841. Koloniregering og CMS-missionen

Sierra Leone var på denne tid præget af voldsomme begivenheder i forbindelse med den udbredte slavehandel fra Afrika og vestpå. Der havde gennem flere hundrede år været eksporteret sorte, både mænd, kvinder og børn, indfanget i diverse områder og bragt om bord på skibe, ofte engelske, danske eller portugisiske, der så sejlede disse mennesker til markedspladser i Amerika eller på øerne ud for den amerikanske østkyst.

1807 afskaffede briterne slavehandelen, og fra 1808 var Sierra Leone (Løvebjerget) blevet britisk kronkoloni. Begge disse år medførte store forandringer i Sierra Leones historie. Herefter blev den oprindelige sorte befolkning forøget med tusindvis af sorte mennesker, der som slaver var afsendt på skibe fra Afrikas kyster og på vejen til slaveri i den nye verden var blevet befriet af britiske krigsskibe og derefter sat af i Freetown. Mellem 1808 og 1864 blev ca. 84.000 slavegjorte rehabiliteret i Sierra Leone.¹⁵ En anden gruppe, der tidligere var kommet til Freetown, var de såkaldte Nova Scotians. Det var slavegjorte fra Afrika, der i sin tid havde deltaget loyalt i den amerikanske frihedskrig og af denne grund var blevet frigivet, og mange af dem tog deres tilflugt til Nova Scotia i Canada. Herfra tog en del senere til London, der dog ikke magtede denne invasion og sendte dem videre til Afrika, nemlig til Freetown i Sierra Leone, hvor den britiske regering havde skabt et område beregnet hertil. Freetown var blevet oprettet i 1792. Endnu en gruppe, der var kommet til Freetown, var de såkaldte Maroons fra Jamaica, også forhenværende slavegjorte.

En så voldsom befolkningsforøgelse måtte skabe problemer, der råbte på en løsning. Den britiske guvernør for kolonien, Sir Charles

13 Antwi og Jenkins, s. 43.

14 Helena Hopf, født 7. juni 1816, død 8. juli 1895. Helenas trykte *Lebenslauffer* i mit PA.

15 Akintola Wyse: *The Krio of Sierra Leone. An Interpretive History*, London 1989 s. 2.

MacCarthy (1814-1824), var en foregangsmand for udviklingen af samfundet i Sierra Leone, hvor han bl.a. skabte et »parish system«. Området omkring Freetown blev delt i »parishes« kontrolleret af superintendenter, og forskellige missionærer blev bedt om at fungere som sådanne. Der blev grundlagt landsbyer, med gode engelske navne, der skulle fungere som »resettlements« for de befriede slavegjorte, »the liberated Africans«. Blandt de tidligste landsbyer var Leicester 1809, Regent 1812, og Kissy 1812/17.

Fra begyndelsen af 1800-tallet havde britiske missionærer fra the Wesleyan Society arbejdet i Sierra Leone og bygget den første kirke i Freetown. Fra 1804 begyndte det engelske, evangeliske missionselskab the Church Mission Society, CMS, sin aktivitet i området.¹⁶

Guvernør MacCarthy og CMS indgik en aftale om, at missionselskabet skulle tage ansvar for »the spiritual, educational, moral and social guidance of the Liberated Africans«.¹⁷ Til gengæld blev missionen subsidieret af regeringen. Aftalen var, at CMS skulle skaffe og betale lærere, mens regeringen skulle bygge kirker, skoler og præsteboliger.¹⁸

CMS havde fået sig en jordbevilling i 1814, hvor de havde oprettet en institution, hvor »recaptive children« kunne få støtte. Man udlovede, at enhver, der bidrog til institutionen med 5 £, kunne få et barn på institutionen opkaldt efter sig. 1816 oprettede CMS en skole i Leicester Village. Der var skoler i Sierra Leone, før CMS begyndte, men missionselskabets folk var pionerer med hensyn til uddannelse af store masser.

Januar 1842, næsten samtidigt med Helena, ankom en ny guvernør for kolonien, George MacDonald, med kone og datter til Freetown. Helena noterer i sin dagbog, hvorledes deres første besøg med opvartning hos guvernørens faldt ud. Hun sad hyggeligt i sofaen sammen med guvernørfruen.¹⁹ Senere kom guvernørens på genvisit.²⁰

Missionærparret Haastrup

Haastrup og hans Helena delte vilkår med et hold missionærer, der var kommet til Sierra Leone på samme tid, omend der var flere dødsfald og udskiftninger. De boede alle og betjente missionsstationer i de af sty-

16 Stock, bd.1., kap.13, s.156-172; Raymond Samuel Foster: *The Sierra Leone Church: an independent Anglican church*, London 1961 s. 237-40.

17 Wyse, s. 3.

18 Christopher Fyfe: *A History of Sierra Leone*, Oxford Univ.Press 1962, s. 128.

19 Tagebuch 9. maj 1842 (PA).

20 Tagebuch 31. maj 1842 (PA).

ret oprettede »villages«. ²¹ De holdt gudstjenester, kirkelige handlinger, tog sig af sjælesorg og sørgede for undervisningen i stationens skoler. Haastrup var den eneste dansker i en gruppe missionærer, der fortrinsvis bestod af baseluddannede tyskere. ²² Man kunne naturligvis være en mere eller mindre dygtig og velegnet missionær, men det er mit indtryk, at Haastrup og hans kone klarede mosten og bestred hvervet på en god og vellykket måde. Mine kilder hertil er breve, dagbøger, og Haastrups rapporter sendt til CMS i London.

Deres dagligdag er ikke emnet for denne lille præsentation, men det er interessant at se Haastrup som virksom i en tid, hvor der i hans missionsområde var markante brydninger og politiske diskussioner. Han var ikke en aktiv deltager i disse, men har nok med åbne øjne valgt at koncentrere sig om de nære krav.

Haastrups og Helenas sociale liv udfoldes mest hjemme og hos kollegerne på de nærliggende missionsstationer. I Freetown holder missionærerne også gudstjenester ind imellem og besøger fangerne i fængslet. De vikarierer for hinanden, mødes til en række af CMS fastlagte møder og er tydeligvis til trøst og opmuntring for hinanden. De spiser sammen, overnatter hos hinanden, og deres hustruer har del i dette kollegiale liv. Ikke mindst i sygdomsperioder, hvor den gule feber angriber, er der hjælp og støtte hos kolleger og hos de få andre europæere i kolonien.

Haastrup havde kontakt med personer, der i sin tid og senere var kendte og indflydelsesrige i missionens historie. Det gælder bl.a. Samuel Crowther (ca.1809-1891), den første indfødte afrikanske biskop i den anglikanske kirke (ordineret til biskop 1864) i Afrika. Hans personlige historie, fra kidnappet dreng til slavegjort på et portugisisk handelsskib og befrielse af briter i 1822, opvækst i Freetown, beskyttet af CMS-missionærer, genforening med mor, uddannelse til præst, ordineret 1.10.1843 og endelig biskop, er en populær historie i afrikansk kirkehistorie.

Crowther var optaget af, at evangeliet skulle formidles på folks eget sprog, og blandt de mange lokale sprog, der taltes – og tales – i Sierra Leone, var han kyndig i flere. Han, der var Yoruba, oversatte Ny Testamente til dette sprog og udgav desuden ordbøger i sproget.

21 Haastrups boede fra 1842 og frem i byerne Regent, Waterloo og Kissy. Haastrup bestred desuden fra 1842 også kirkerne i Bathurst og Charlotte.

22 Ingham nævner s. 203: J.F. Schön, C.F. Schlenker, J.U. Graf, F. Bultmann; og s. 204: H.D. Schmidt, C.T. Frey, C.A. Gollmer, C.F. Ehemann og S.W. Koelle. Eugene Stock: *The History of the Church Mission Society its environment, its men and its work*, vol.1 og 2, London 1899.

Flere andre, især europæiske missionærer, foretog lingvistiske studier med hensyn til lokale stammesprog. Haastrup havde blandt disse kontakt med den engelske missionær Henry Townsend og med J.F. Schlenker.²³

Da Haastrup kom til Afrika, var der planer om udvidelse af kolonien i territorial betydning, og guvernøren planlagde en ekspedition op ad Niger floden. Formålet var at skabe handelsforbindelser med det »civiliserede« indland samt at forsøge at standse slavehandelen, og man inviterede den yorubatalende Crowther til at deltage. Her deltog også Henry Townsend. Mange briter havde den opfattelse, at missionærerne skulle hjælpe med at øge den britiske politiske indflydelse. Ekspeditionen gik afsted i 1841 og mislykkedes, set fra arrangørernes side. Man opnåede ikke meget rent handelsmæssigt, og flere deltagere forulykkede i kontakten med lokale stammefolk.

Haastrup var bekendt med Crowther. Haastrup skriver i sin rapport²⁴ angående d. 7. april 1844, at han holdt gudstjeneste og uddelte nadveren assisteret af Mr. Crowther. Helena Haastrup noterer også i sin dagbog Crowthers besøg og assistance i påsken. Haastrup nævner i en rapport²⁵ til CMS, at d. 13. februar 1845 havde han mødt en mand, der sagde, at han »was hungry to hear Mr. Crowther preach in his own tongue this evening«.

Da Haastrup er hjemme i Danmark på ophold i 1847, holder han en prædiken²⁶ i Christiansfeld ved missionsfesten 21. juni. I denne re-flekterer han over missionen blandt de indfødte i Afrika. Han nævner Samuel Crowther som »Førstegrøden af Missionen i Sierra Leone«, men efter Haastrups mening er der langt endnu til, at de indfødte kan »forestaa en Hjord af omvendte Hedninger og holde den i Orden«, der »fattes dem endnu den rette Indsigt, Fasthed og Stadighed, kort sagt, de ere endnu for svage til at staa paa egne Fødder og drive Missionsgjerning paa egen Haand«.

Henry Townsend (1815-1886) var en anden kendt skikkelse i afrikansk kirkehistorie, som Haastrup kendte. Helena noterer i sin dagbog

23 G.R. Nylander: *Grammar and Vocabulary of the Bullom Language*, CMS, London 1814; Samuel Crowther: *Vocabulary of the Yoruba Language*, London 1852. Samme: *A Dictionary of the Yoruba Language*, London 1859; C.F. Schlenker: *Grammar of the Temne language*, CMS, London 1864; J.F. Schön: *Vocabulary of the Mende Language*, SPCK, London 1884.

24 Archives of the Church Mission Society (CMS), University of Birmingham, Edgbaston, Birmingham, UK, *Journal Extracts*, CMS/B/OMS/CA10107/17.

25 *Journal Extracts*, CMS/B/OMS/CA10107/16.

26 Vahl, s. 299f.

for 1842, at Townsend og hans kone har været på besøg. Townsend var også udsendt som CMS-missionær. Han blev ordineret i London i 1842 og tog samme år til Sierra Leone, hvorfra han i 1843 overførtes til Yoruba-missionen med base i Abeokuta fra 4. jan. Townsend samarbejdede med Crowther og skrev flere salmer på yoruba og hjalp Crowther med udarbejdelsen af dennes »primer« (ABC).

Samarbejdet mellem de to missionærer blev siden konfliktfyldt, idet Townsend modarbejdede Crowthers forfremmelse til biskop, der blev bestemt i 1851. Townsend mente på det tidspunkt, at afrikanere ikke ville indordne sig under en afrikansk leder,²⁷ og det ville være uheldigt for kirken.

En særlig vinkel på Haastrup fik jeg, da jeg læste hans brev til den engelske missionssekretær Henry Venn (1796-1873).²⁸ Endnu en kendt skikkelse i kirkehistorien, der viser sig i Haastrups liv. Venn blev især kendt for sin holdning til måden at missionere på i Afrika.

Venn var efter sin uddannelse præst i England, men fra 1846 hellegede han sig arbejdet som sekretær for CMS. Han opretholdt korrespondance med talrige CMS-missionærer omkring i imperiet. I hans tid udsendtes 498. Han besøgte ikke selv missionsmarken, men havde klare ideer om missionens mål og midler. Han ønskede, at missionen skulle være »indigenous«, dvs. at de indfødte selv skulle overtage missionen, når det var muligt. Han talte selv om missionens eutanasi, dvs. at missionærernes gerning var tidsbestemt og ikke permanent og skulle sørge for sin egen aflivelse.

Venn og hans amerikanske kollega Rufus Anderson var de første, der brugte udtrykket »indigenous church« og skrev om nødvendigheden af at gøre de nye kirker »self supporting, selfgoverning and self propagating (extending)«. Et af midlerne til at skabe økonomisk selv bærende kirker var at støtte områdets handel og landbrug. For Sierra Leones vedkommende kritiserede Venn, at CMS-skolerne prioriterede det boglige for højt i forhold til at oplære unge i handel og håndværk. Desuden var han opsat på at stimulere eksporten af afrikanske produkter. CMS-missionæren J.U. Graf (1811-1887) arbejdede på samme linje som Henry Venn. Graf var stationeret i Hastings fra 1837 og satte hårdnakket ind på, at de unge skulle udvikle landbrugsmæssige fær-

27 Bl.a. T.E. Yates: *Venn and Victorian Bishops abroad*, Studia Missionalia Upsaliensia XXXIII, Uppsala 1978.

28 Carsten Bach-Nielsen og Jens Holger Schjørring: *Kirkens Historie*, bd. 2, København 2012; C. Peter Williams: *The Ideal of the Self-governing Church. A study in Victorian Missionary strategy*, Leiden 1990.

digheder, så de kunne klare sig økonomisk. Civilisationen skulle være religionens tjenestepige.²⁹

Graf var en hyppig gæst hos Haastrups ifølge Helenas dagbog for 1842 og 1843.³⁰ Ovenfor omtalte Andreas Riis var afgjort en missionær efter Venns hoved.

Haastrup kendte til Venns principper. I en rapport³¹ til CMS angående 14. maj 1849 nævner han i forbindelse med en indsamling »the selfsupporting principle«. I andre rapporter beretter han om beløb indsamlede til kirken blandt menighederne.

I mine studier i CMS-arkivet er jeg stødt på et brev fra Haastrup til Venn. Haastrup har åbenbart korresponderet med Venn, der i et brev fra januar 1847 har spurgt, hvorledes det lå med kristendommen i Danmark. I et brev af 7. august 1847 svarer Haastrup ham, med en lille redegørelse for forholdene, som han ser det.

Haastrup var på det tidspunkt med kone og børn hjemme på orlov og havde netop besøgt Herrnhut, hvorfra hans kone stammede, inden han vendte tilbage til Danmark, nærmere betegnet til Christiansfeld. Haastrups far levede da endnu og boede i Aagaard.

På to sider tegner Haastrup et billede af situationen. Han beskriver den voksende interesse for mission, hvad han glæder sig over, men også sin bekymring eller ærgrelse over, at de missionsivrige gode mænd ikke kan blive enige om alt og derfor sinker udviklingen. Det er tydeligt, at den grundtvigske nye kristendomsopfattelse har mærket tiden og mennesker i Danmark. For Grundtvig var dåb og nadver centrale i gudstjenesten ligesom trosbekendelsen. Hans »mageløse opdagelse« fra 1825 gik som bekendt ud på, at den kristne menighed var ældre end Bibelen. Haastrup erklærer trosbekendelsen sin kærlighed, men finder det nok så vigtigt, at ordet i betydning læsning af Bibelen er blevet udbredt i Danmark. Han indrømmer, at han savner trosbekendelsen ved dåben i den Herrnhutiske kirke. Grundtvig mente naturligvis, at folk og kirke hørte sammen, og at et folk derfor måtte have sin egen kirke.

29 Graf i journal til CMS. Se Kehinde Olabimtan om J.U.Graf i *Dictionary of African Christian Biography*: http://www.dacb.org/stories/sierraleone7graf_johnulrich.html (sidst set 08.01.2018).

30 Helenas Tagebuch (PA).

31 *Journal Extracts* for the Quarter Ending June 25 1849 CMS/B/OMS/CA10107/29.

Breve

1. Niels Christian Haastrup til Henry Venn.³²

Rec. August 16/47 –1585

Christiansfeld. Aug. 7th 1847

Reverend and dear Sir,

Your very kind letter of January last I received before we went to Herrnhut. During our stay at that place I had occasion to write to Major Straith³³, and having nothing particularly to communicate, I did not write to you. We returned from Herrnhut in June, and had the pleasure of finding our children quite well. Mrs. Haastrup and myself, I am truly thankful to say, are both improved in health. I have indeed not been quite well of late myself, but on the whole I am glad to find that I am stronger, and to hear, that I look much better than when I arrived last year. We are desirous of returning to our sphere of labour, and do regret that we did not hear of the »Dale Park« sailing for Sierra Leone before it was too late. If it be true as it undoubtedly is – that the harvest is plentiful at S.L., it must at present be true also that the labourers are few. May God speedily augment their number! I have just heard from Mr. Young³⁴ that there is no prospect yet of vessels leaving for the Colony. We intend, however, to be at London before the first of September, and hope it will not be long before we shall be able to go out.

You were kindly pleased to allude to the state of Christianity in Denmark, and to express a wish for a revival in the Danish Church. It has indeed been cheering to me to find, that a rising interest in the Missionary cause among my countrymen is visible. But I am grieved to see, that those men, who show themselves most zealous in promoting this good cause, are opposed to all, who do not agree with them in minor matters. There is also a tendency to undervalue the written word, and not to acknowledge the great blessing, which evidently has accompanied the distribution of Bibles in every part of the world. You can scarcely read or hear one of their sermons (which otherwise are excellent) without seeing the subject of Baptism brought forward, which seems to hold the same place with them, as repentance and faith with our Lord and his apostles. It is especially the Apostolic Symbolum, which they extol, and which, in their estimation, is of almost greater importance than the inspired word itself. I do indeed love the Creed, and I have

32 CMS/8/OMS/CA1 O107/3

33 Sekretær i CMS.

34 CMS missionær William Young. Virkede i Kissy til 1836. Citeret i Ingham, s. 236 og 241.

often said, that I miss it on the occasion of the Baptism of infants in the Moravian Church. But what humble and true Christian, who is duly acquainted with the doctrines and Missionary exertions and success of the Moravians, would, on that account, hesitate to acknowledge them as brethren in Christ, and refuse to have fellowship with them? How far different is the spirit that persuades the Evangelical Allegiance. Would to God that this spirit might enter the hearts of the active and zealous men, who at present seem to arise everywhere in the hitherto slumbering Danish Church, and who are rousing the people to Missionary activity! – Christiansfeld (a Moravian establishment) stands in this respect here as a light, that shineth in darkness, embracing under the cross all that love the Lord Jesus Christ in sincerity, and stirring up a Missionary spirit far about. There are also, thank God, some clergymen of the Church who are labouring in harmony with the united brethren for the advancement of the kingdom of Christ, whilst rationalism, which only a few years ago prevailed to a fearful extent, is, if not almost extinct, at last not so openly confessed and thought. May the Lord overrule all the movements in his Church for good, so that all may at last lead to the coming of the Kingdom, and the glory of his holy name!

I remain

Reverend and dear Sir

yours respectfully and affectionately

NC Haastrup.

2. Laurids Haastrups brev. Dette brev i mit eje kan berige dansk historie ved sin øjenvidneskildring af en oplevelse fra krigen i 1848-50 og samtidig give en fornemmelse af tidens og stedets nationale og sproglige forhold. Det er forståeligt, hvorfor herrnhuterne måtte støde de mere nationaltsindede danske kristne.

Laurids Haastrup, Haastrups gamle far,³⁵ skriver i 1851 til sin tyskfødte svigerdatter, der nu som enke lever i Herrnhut med nogle af sine børn. Han skriver på tysk, da dette sprog umiddelbart er mere forståeligt for Helena. Brevpapiret er forsynet med en smuk lille tegning af Fredericias profil/silouet.

til Helena.

Aagaard d. 2. juli 1851.

35 Laurids Nielsen Haastrup, se note 3, min tipoldefar, den gudelige digter, mistede sin første kone, Maren Nielsen Møller (1773-1829), med hvem han havde to sønner, Frederik Herman og Niels Christian (missionæren), i 1829. Samme år giftede han sig igen med Ane Jensen Slaug, en gårdmandsdatter fra Vorbasse. Med hende fik han min oldefar, Jens Andreas Haastrup, født d. 13.1.1831, der omtales i nedenstående brev.

Geliebte Schwiegertochter

Dein letzter Brief vom 24. Febr. erhalten wir den 7. März und den 28. April bekamen wir eine Pakke welche allerliebste Sachen enthielt, ja freilich gel. Schwigto. du hättest nicht können uns etwas mehr angenehmen schicken als dieses schönes Porträt wenn nur Einer noch bei deiner Seite hätte stehen können (wir haben es von lieber Bruder Gormsen bekommen) und du empfindest hiermit unser allerherzlichen Dank für die übrige kleine Sachen die wir alle richtig – ? – bekommen haben aber besonders Dank für Erzen – ? (ulæseligt) – Mit Schämen greife ich jetzt heute die Pfeder um deiner alten Brief zu beantworten ...

Geliebte Sch.to. Du schreibst du wolltest gerne wissen wie es uns im Krieg gegangen ist, dass wäre aber viel zu weitläufig dich dieses zu erzählen in einem Brief. Wir haben viel gelitten aber es ist ja jetzt überstanden, denn das Verlust ist uns vom König bezahlt geworden warum wir es doch erträglich nehmen können wenn wir nun bloss den lieben Gott recht könnten danken denn wir müssen freihlich innerwerden dass er uns in der vergangenen Zeit recht unter seinen gnädigen Schutz genommen hat, und uns in jeder Noth geholfen.

Ich will dir hier ein Beispiel sagen,« Als die Deutschen d. 7. Mai 1849 die Mühle abgebrant hatten die zwischen Aagaard und Kolding liegt (ich denke du erinnerst dich bestimm dass du sie gesehen hasst) kamen sie zu uns und stellten ihre Kanone vor und die Dänischen waren hinter uns und doch es wurde kein Schoss loss gelassen, nachher kamen 68 Sachsiche Reiter (also deine Landsleute) in unseren Hof und sollten bei uns logieren Ich und unser Knecht waren alleine zu Hause die andere waren rittiriert mit unseren besten Waaren und Andreas fuhr mit Waaren un hof (ulæselige ord).

Es kam ein Officier herein und sollte Platz machen für den Kaptain dann kriegte er dass Portrait deines liebsel. Mannes zu fassen welchen an die Wand hang und ich sagte ihm so gut ich konnte dass es meinen Sohn sei, So ein Prediger, Ja – und Missionar, So das ist schön und er hat seine Frau aus Herrnhut, »So Herrnhut das ist schön« dass das es ihm nun so lieb war frug ich ihm ob er nicht ein Bruder war, Ja antwortete er Ich bin ein Bruder. Ich auch und meine Frau und mein ganzes Haus alle wollen den Herrn dienen. »O das ist schön! Mein Bruder« dann nahm er mich um den Hals und küsste mich, dann frug ich ihm ob noch mehrere Brüder da sind, er antwortete Ja wir sind viele unser Kaptain ist ein herrlicher Bruder, ich begreife nur nicht wie wir einander so gut verstehen konnte da ich kein Deutsch und er kein Dänisch verstand. Jetzt kam der Kaptain und die 68ig und sie wurden alle geboten sich ordentlich aufzuführen Mutter musste geholt werden

und kurz gesagt sie waren alle als wären sie unseren besten Freunden, indessam die am Dorfe liegen, alles selbst nehmen was sie haben wollten und die Häuser ausplünderten wollten und unsre bezahlen alles was sie bekamen und wir können mit Wahrheit sagen dass die Liebe des Herrn eine grosse Macht hat.

Andreas kam erst um 8 Tagen zu Hause und da war eine Kugel durch seinen Rock gegangen und wir sahen wieder die starke Hand des Herrn. ... Mit dem Wunsch dass der Herr bei dich und deinen theuren Kindern sein wird mit seiner lieben Nähe will ich schliessen, und grüsse dich recht herzlich von meiner Frau und alle in unserem Haus wir leben alle wohl Maria ausgenommen und zuletzt von mir dich und deiner Kinder inniglieben.

Dein L.N. Haastrup.

Afslutning

Haastrup blev i Sierra Leone til sin død af gul feber i 1849. Helena giver i et bevægende brev³⁶ til sine svigerforældre en skildring af Haastrups dødsleje. Ligeledes findes en beskrivelse af Haastrups død skrevet af J. Davis 25. august 1849 i hans journal til CMS.³⁷ Han skriver, at efter begravelsen flokkedes en masse mennesker ved missionshuset for at »tall Mrs. Haastrup hush«, de afrikanskes måde at vise medfølelse på. Graf var tilstede ved dødslejet.

Haastrup blev begravet på kirkegården i Kissy, i den by hvor han tidligere havde virket, og i samme grav som en af sine små sønner. På samme kirkegård var også J.U. Grafs kone og barn begravet.³⁸ Helena fødte i alt seks børn, og mistede to. Hun vendte hjem til Europa året efter med den yngste, og genforenedes med de andre tre børn, der havde været i pleje. Hun bosatte sig i Herrnhut, hvor hun døde, omgivet af sine børn, 1895. Den ældste søn, Alfred, blev uddannet farmaceut og nedsatte sig på Store Apotek i Tønder i 1877.

36 Brev i RA 1065/1 af 3. september 1849. Også gengivet i oversættelse hos Vahl.

37 Journal i RA 1065/1.

38 Stik af kirkegården, PA. Beskrivelse af kirkegården i Stock, bd.1 s.180-181.